

Bibli elkarteak

ru); *Itun Berria, ordea, K.o.go liburuek osotzen dute (27 liburu, kanon katolikoaren arabera). Dena dela, banaketa handi honek zera adierazten du: *Judaismoaren eta *kristautasunaren arteko lotura, eta kristautasuna judaismoaren jarraipentzat ikusten dutela kristauak.

Itun Zaharrekoak nahiz Berrikoak neurri oso ezberdineko liburuek dira --inoiz bitxia gerta daiteke liburuek deitzea ere, hain idazki txikitxoak bait dira horietako batzuk-- eta literatur jenero guztiz diferentetakoak ere bai. Ikuspegi honetatik begiratu, Itun Zaharrekoak lau motatan banatzen dituzte: historikoak, poetikoak, jakinduriazkoak eta profetikoak; Itun Berrikoak, berriz, *ebanjelioak eta gutunak edo epistolak; eta bi liburu berezi: *Apostoluen Eginak eta *Apokalipsia.

Biblia liburu bizia da fededunentzat. Horien *fedearen oinarria eta iturria denez, *elkartean irakurri eta adierazten dute; gizabanakoaren eta gizataldearen bizitzako argibide, kritikabide eta etengabeko galdebide izan nahi du. Erlijio-ospakizunetan ezezik, teologiazko gogoeta, ikerkuntza eta irakaskuntzaren iturri nagusi eta abiapuntu behinentzat erabiltzen dute, *exegesia eta hermeneutikaren gain.

Hiru hizkuntza erabili zituzten Biblia idaztean: Aramaiera, hebraiera eta greziera Itun Zaharrean, eta greziera bakarrik Itun Berrian. K.a. lehen menderako Itun Zahar osoaren grezierazko itzulpena egina zegoen, Hirurogeitamarrena izenekoa. Biblia osoaren latinezko itzulpen aurrena Jeronimo santuarena da, Bulgata (Vugata) izenekoa. Ekialdeko Eliza "nasionalek" ere beren hizkuntzetara itzuli zuten.

Protestanteak hasi ziren Biblia Mendebaldeko hizkuntza modernoetara itzultzen; Luter-ek berak eginiko alemanierazko itzulpenak garrantzi oso handia izan du, aleman hizkuntzaren eta literaturaren barruan. Eliza Katolikoa Bulgata-ri atxekirik jarraitu zaio luzaroan.

Euskarazko lehen itzulpen partziala ere protestante batena da, Joannes Leizarragarena: Iesus Christ gure Iaunaren Testamentu Berria, 1571n argitaratua. Gerora hainbat itzulpen osoak nahiz zatikakoak egin dira: Duvoisin, Uriarte, Olabide, Kerexeta, etab. Bidetan da Elizen arteko itzulpen ekumenikoa: Itun Berria argitaratua du.

Ik. Agerkundera; Liburu santuak; Liburu-erlijioa.

Paulo Agirrebaltzategi

Bibli elkarteak

Idazteuna edo Biblia zabaltzea eginkizuntzat duten erakunde protestanteak. Hau da nagusiena: British and Foreign Bible Society. Erakunde guztiok baturik daude Bibli Elkarte Bateratuak izenekoan.

Bibli teologia

Eskritura Santua aztertzen duten jakintzetako bat. Horrek duen doktrina azaltzen du sistematikoki; orokorrean idazleka, nahiz gaika egin daiteke azalpen sistematikoa.

Ik. Teologia biblikoa.

Bibliaren kristauak

William O'Bryan, predikulari metodistak, XIX. mendearen hasieran, Ebanjelioaren eza-gutzarako sorturiko mugimendua. 1815ean bere Eliza metodista laga egin behar izan zuen eta *elkarte berri bat eratu zuen, arrakasta handia eduki zuena. Ingalaterran, AEBetan, Kanadan eta Australian zabaldurik dago. Metodisten adar guztiak batean zituzten irakatsiak bildu zituen mugimendu berriak. Izaitez, 1907an, metodismoaren beste bi adarrek in bat eaginez, United Methodist Church sortu zuen.

Bibliolatria

Protestante batzuren artean Bibliari eman dioten eta oraindik ere ematen dioten *gurtza gehiegizkoa adierazten du.

Orokorki, beste erlijioetan ere gertatu ohi den antzeko fenomeno horrelaxe deitzen dute.

Ik. Liburu-erlijioa.

Bidalketa

Ik. Misioa.

Bidea

Bidearen sinboloa arruntenetakoa, hedatuenetakoa eta garrantzizkoenetakoa da erlijioen munduan.

Budismoan badago kontzeptu nagusi bat, marga hitzez adierazten dutena: orokorki erlijio bakoitzak markatzen duen bidea esan nahi du; *budismoa bera Budaren marga edo bidea da. Baina horren barruan hiru forma edo bizikera nabarmentzen dira, marga hitzarekin adierazten direnak: Karmamarga, jñanamarga eta bhaktimarga. Gauza beretsua adierazten du yana (=baliabidea, ibilgailua) hitzak budismoko bi korrante handiak (mahayana eta hinayana) ezaugarritzen dituenak. Ik. Mahayana budismoa; Hinayana budismoa.

Dao (Tao) hitzak, txinatar mundu-ikuske-
ra kosmologiko-erlijiozko-etikoan hain fun-
tsezkoa denak, bidea adierazten du jatorriz.
Berak eman dio izena *daoismoari. Ik. Dao.

Era berean Xinto (Xintoismo) erlijioaren
izenak jainkoen edo *kamien bidea esan nahi
du. Ik. Xinto(ismoa).

Islamismoan ere bada hitz funtsezko bat
--sunna--, Mahometen "jokabidea eta bizi-
-moldea" adierazten duena, bidearen sinboloa
nabarmentzen duena.

Hortixe hartu du bere izena islamismoa-
ren adar nagusietako batek: *Sunismoak; *su-
nitak dira Profetaren bidearen jarraitzai-
leak.

Bi bide kontrakoan irudia oso ezaguna da
erlijio askotan: Hinduismoan deva-yana
(=jainkoen bidea) da *moksa-ra iritsi dire-
nena; pitri-yana (=arbasoen bidea), berrara-
giztapen-bilakaeran doazenena.

Kristautasunak ere erabiltzen du bidea-
ren *sinboloa. Biblian bertan agertzen da bi
bideen (galbidearen eta salbabidearen) iru-
dia; Jesukristok bere burua bidea deitzen
du. Kristau-biziera adierazteko, berriz, bi-
daiaren sinboloa eurrez erabiltzen dute:
fededuna bidegilea da, bidean erromes omen
doana bizitza honetan, zeruko helmugara iri-
tsi arte; lurreko Eliza edo gudariari Eliza
bidegilea ere esaten zaio (ik. Erromesal-
dia). *Izpiritubideak hiru etapa edo bereiz-
ten ditu, izpirituen *hiru bideak.

Hiru mailatan edo, ikus daiteke bidea
kontzeptua erlijioaren alorrean:

a) Zuzeneko esanahia: Bidea egiteak ber-
ak esanahi erlijiozkoa du, *prozesioan eta
pelegrinazioan, e.b. Lineala edo helmuga
baterakoa izan daiteke (*santutegirakoa be-
zalakoa) ala zirkularra (elizaren inguruan
egiten dena bezalakoa).

b) Esanahi sinbolikoa: Batetik, salbame-
nerako bidea adierazten duenez, erlijioa
bera da; santutasun-bidea adierazten duenez,
berriz, erlijiozko ezagutza eta ahalegin
etikoa da.

c) Esanahi metafisikoa: Prozesu kosmiko
eta lurtar osoaren ibilera da bidea (*Dao).
*Sarbidapen- edo iragapen-erritoak bidearen
sinboloa gogoratzen dute eta ilunpetik argi-
tarako bidea egitea gisa ulertzen dituzte.
Era berean *heriotza bera mundu honetatik
besterako bidaia gisa irudikatu ohi dute.

Euskal mitologian, izaki mitikoek ere
beren lurpeko bideak dituzte, gizon-emaku-
meek erabili ezin ditzaketanak.

Paulo Agirrebaltzategi

Bide biak

Biblian, eta beste erlijiotan, agertzen
da bi bideen *sinboloa eta bien arteko kon-
trakotasuna: bata, *salbamenera daramana edo
salbabidea; bestea, *galmenera daramana edo
galbidea.

Ebanjelioan ere irudi bera ageri da:
bata, salbamenerakoa, bide estua da; bestea,
galmenerakoa, zabala.

Ik. Bidea.

Biderakoa

Hilzorian daudenei ematen zaien Jaun
eukaristikoa edo *aldareko sakramentua, *be-
tiko bizitzarako biderako indarberritzaile
eta bizigarritzat. Eliza Katolikoaren errito
berezia da.

Resurrección María de Azcue-k atxeze
hitza jaso zuen Erronkarin, biderakoa esate-
ko; baita atxezatu ere, biderakoa hartzea
adierazteko. Gaur arkaikotzat jo behar dela
dirudi hitz hori.

Ik. Gaixoaren oliadura.

Bigarren ordena

Horrela deitu izan dute emakumeen *erli-
jioso-institutua, gizonezkoen beste institu-
turen (lehen ordenaren) baten parekoa; ge-
hienetan fundatzaile berbera izan ohi dute
biek. Hirugarren ordena deitzen da bestean
"familia" bereko laikoan bazkuna, lehen eta
bigarren ordenen *izpiritubide berbera mun-
duan --ez *komentuan-- bizitzen saiatzen
direnena.

Bihotza

Hainbat kulturatan, ezberdinak izanik
eta guzti, bizi-indarren jatorritzat, goga-
menaren erdigunetzat, sentimenduen eta bere-
ziki maitasunaren kokagunetzat hartu izan
dute. Bihotz zuzena edukitzeak zuzentasun
mural eta izpiritual osoa adierazten du.

Antzinako kulturetan zenbait ariketa ma-
giko bihotzarekikoa da: animalia indartsua-
goen bihotza jaten duenak, haren indarra
beretzen omen du; edota etsai "bihotzun"
baina garaitu eta hilaren bihotza jaten due-
nak haren kemenaren beretu uste du. Bihotzaren
itxurako *kutunak gaur ere erabili ohi di-
tuzte batzuk.

Euskaraz ere kemenaren kokalekutzat har-
tzen da bihotza, beste sentimendurenen ar-
tean: hala nola, bihoztun, bihotz eman,
etab. esaten denean.

Biblian nortasun osoa adierazten du ge-
hienetan bihotzak, eta ahalmen izpiritualen
erdigunea da.